

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ ТА ПСИХОЛОГІЇ

Татьянчиков А.О., Бедан В.Б.

ПСИХОДІАГНОСТИКА

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
(в допомогу до самостійної роботи для здобувачів
вищої освіти ступеня бакалавру факультету психології,
політології та соціології)

Одеса

Фенікс
2021

УДК 159.98 : 616-071(073)
Т 237

**Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
протокол № 4 від 04.12.2020 р.**

Рецензенти:

Крюкова М.А. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Максименко Ю.Б. – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної та диференціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Татьянчиков А. О., Бедан В.Б. Психодіагностика: навчально-методичні рекомендації (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра факультету психології, політології та соціології) ; кафедра психології НУ «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2021. – 59 с.

Навчально-методичні рекомендації з курсу «Психодіагностика» розроблено відповідно до навчального плану і складаються з навчальної програми курсу, методичних рекомендацій із проведення практичних занять, питань до самоконтролю, завдань для самостійної роботи, списку рекомендованої літератури. Вивчення дисципліни допоможе студентам орієнтуватися в методах психологічної діагностики, особливостях їх застосування в практичних ситуаціях, у тому числі для проведення психологічних досліджень.

Матеріали призначені для студентів факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія», які навчаються за спеціальністю «психологія».

УДК 159.98 : 616-071(073)

© Татьяначиков А.О., Бедан В.Б. 2021

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни	4
Заплановані результати навчання	5
Структура навчальної дисципліни	7
Програма навчальної дисципліни	9
Теми практичних занять	16
Питання до самоконтролю.....	48
Форми підсумкового контролю успішності студентів.....	50
Критерії оцінювання	51
Список рекомендованої літератури	54

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психодіагностика спрямована на забезпечення майбутніх психологів теоретичними знаннями та практичними вміннями з основ психодіагностики та здатність застосовувати на практиці психодіагностичний інструментарій, використовуючи здобутки сучасної психологічної науки.

Психодіагностика формує основні поняття, якими користуються психологи: "мануал", "вимірювання", "тест", "психологічний діагноз", "валідність", "надійність", "прогноз", "етичний кодекс психодіагностики", що визначає науковість цих понять і стежить за об'єктивністю, науковою базою досліджень у галузі психодіагностики.

Психодіагностика досліджує психометричні основи проведення дослідження, особливості створення психологічного діагнозу та прогнозу, методи психодіагностичного обстеження та особливості діагностики пізнавальних психічних процесів, особистості та темпераменту.

Навчальна дисципліна «Психодіагностика»:

а) базується на вивченні студентами психології та різних галузей психології, інтегрується з цими дисциплінами;

б) надає можливість студентам не тільки оволодіти системою психологічних знань, а й забезпечує формування на цій основі професійно-психологічних вмінь, що є одним з важливих елементів у професійній підготовці та майбутній діяльності психолога;

в) розкриває нові можливості професійної діяльності психолога, формує нове бачення психологічних проблем людини, а також надає можливість правильно обирати різноманітні варіанти корегувальних впливів;

г) сприяє осмисленню етапів розвитку психіки, місця людини у світі.

Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи студентів з дисципліни «Психодіагностика» розроблено на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану для спеціальності 053 «Психологія» очної форми навчання. Згідно з навчальним планом вивчення «Психодіагностики» здійснюється на 3-му курсі навчання.

Серед основних дидактичних одиниць навчального курсу наступні: психодіагностика, об'єктивний підхід; суб'єктивний підхід; методологія психодіагностики; методи психодіагностики; психологічний діагноз; психологічний прогноз; психометрика; етичні засади психодіагностичного обстеження.

Міждисциплінарні зв'язки з загальною психологією, віковою психологією, диференціальною психологією, соціальною психологією, психофізіологією тощо.

ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Мета навчального курсу «Психодіагностика» полягає у наданні студентам знань щодо основних принципів, етичних норм, психодіагностичного інструментарію, а також формуванні навичок проведення психодіагностичного обстеження.

Завдання курсу:

- розширити світоглядний і професійний горизонт студентів в результаті ознайомлення з основами психодіагностики як науки;
- сформувати в студентів уявлення про основні закономірності організації та проведення психодіагностичного обстеження;
- ознайомити студентів з концептуальними та методичними основами сучасної психодіагностики;
- сформувати в студентів знання щодо нормативних вимог до психодіагностичних методик;
- сформувати в студентів знання щодо нормативних вимог до користувачів психодіагностичних методик;
- сформувати в студентів навички адекватного ситуації вибору психодіагностичних методик та їх застосування;
- сформувати в студентів навички аналізу специфіки використання тестів, стандартизованих самозвітів та проєктивних методик.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні *знати:*

- теоретико-методологічні засади та принципи психодіагностики;

- категорійно-понятійний апарат науки;
- зв'язок психодіагностики з іншими науками;
- історію розвитку психодіагностики як науки та її місце в системі психологічних знань;
- класифікацію психодіагностичних методик;
- основні психометричні характеристики психодіагностичних методик;
- процедуру і зміст постановки психологічного діагнозу;
- етичні та правові основи психодіагностичної роботи;

вміти:

- оперувати понятійно-категоріальним апаратом психодіагностики;
- використовувати методи психодіагностики у власній дослідницькій і практичній діяльності;
- орієнтуватися у різних типах психодіагностичних методик;
- працювати з психодіагностичними методиками;
- планувати психодіагностичний процес у ситуації проведення діагностики;
- підбирати психодіагностичний інструментарій у відповідності до індивідуальних особливостей індивіда та цілей дослідження;
- проводити психодіагностичне обстеження, збирати емпіричні дані, здійснювати обробку кількісних та якісних даних;
- проводити інтерпретацію результатів психодіагностичного обстеження, використовувати отримані результати в подальшій практичній роботі;
- узагальнювати та систематизувати результати психодіагностичних досліджень, представляти їх в наочній формі;
- дотримуватися у своїй діяльності професійно-етичних норм.

Методи проведення занять: лекції, практичні заняття. Форма контролю: екзамен.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ теми	Види занять	Лекційні заняття (год.)		Практичні заняття (год.)		Самостійна робота (год.)	
		очна	заочна	очна	заочна	очна	заочна
	Тема						
1.	Психодіагностика – наукова дисципліна та вид практичної діяльності	2	1	2		4	8
2.	Історія психодіагностики	2	1	2		4	10
3.	Психометричні основи психодіагностики	4	1	4		8	10
4.	Психодіагностичне спостереження, бесіда, інтерв'ю	2	1	2		6	12
5.	Особистісні опитувальники як метод дослідження особистості	6	2	8	2	12	18
6.	Психодіагностика темпераменту	2	1	2		6	12
7.	Психодіагностика рівня тривожності і агресивності особистості	2	1	2		6	10
8.	Діагностика самооцінки, рівня домагань і мотивації особистості	2	1	4		8	12
9.	Проективні методи психодіагностики особистості	2	1	4		10	16

10.	Методи психодіагностики пам'яті і мнемічних властивостей	2	1	2		8	10
11.	Психодіагностика інтелекту	4	1	6	2	10	18
12.	Психодіагностика мислення	2	1	4		8	12
13.	Психодіагностика міжособистісних відносин	2	1	4		10	14
Разом:		34	14	46	4	100	162

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Психодіагностика – наукова дисципліна та вид практичної діяльності.

Предмет, цілі і завдання психодіагностики. Визначення психодіагностики як науки, що розробляє і використовує методи виявлення і вимірювання індивідуально-психологічних особливостей людини. Структура психодіагностики. Галузі використання психодіагностики.

Поняття психодіагностики як наукової системи методів та принципів постановки діагнозу. Співвідношення психодіагностики з диференціальною психологією, психометрикою, практичною психологією. Розрізнення дослідження і обслідування. Об'єктивний, суб'єктивний та проєктивний психодіагностичні методи.

Класифікація психодіагностичних методик.

Поняття «психологічний діагноз». Види психологічного діагнозу: описовий і інтерпретаційний, повний і парціальний, тривалий і епізодичний. Методи постановки психологічного діагнозу: бесіда, спостереження, моделювання ситуацій, психологічне тестування. Помилки у постановці діагнозу.

Інформація забезпечення практичної психології як основна функція психодіагностики. Залежність психодіагностичної інформації від статусу її споживача і характеру запиту. Експертиза і консультування клієнта – два типи психодіагностичних ситуацій.

Етичні проблеми психодіагностичного дослідження та обстеження. Професійно-етичні принципи в роботі психодіагноста. Конфіденційність психодіагностичної інформації та забезпечення таємниці особистості клієнта.

Тема 2. Історія психодіагностики.

Передісторія психодіагностики. Витоки психодіагностики як науки. Психологічне тестування. Тест як основний інструмент психодіагностики. Поняття тесту

Внесок Ф. Гальтона, Е. Крепеліна, Дж. Кеттелла, А. Біне, Ч. Спірмена у розвиток психодіагностики.

Психодіагностика у першій половині ХХ ст.

Психодіагностика у другій половині ХХ ст.

Тестування в освіті. Психодіагностика в СРСР. Дискредитація психодіагностики в СРСР у 30-ті роки.

Два періоди розвитку психодіагностики в Україні.

Тема 3. Психометричні основи психодіагностики.

Мануал як форма опису психодіагностичного інструментарію. Компендіум (реєстр) психодіагностичного інструментарію.

Основні умови ефективного використання методів психодіагностики в діяльності практичного психолога. Вимоги до користувачів психодіагностичних методик.

Основні вимоги до психодіагностичних вимірювань. Поняття про стандартизацію, репрезентативність, валідність і надійність психологічного вимірювання.

Основні етапи конструювання тесту. Специфікація тесту. Розробка завдань та оформлення тесту. Проведення пілотажного дослідження. Індекс складності та індекс ефективності завдань.

Надійність психодіагностичних методик. Методи визначення надійності. Надійність ретестова. Надійність паралельних форм. Надійність частин тесту.

Валідність методики. Валідність очевидна. Валідність емпірична. Валідність змістовна. Валідність критеріальна. Валідність поточна та прогностична. Валідність конструктна, диференційна, інкрементна та конкурентна.

Стандартизація тестів. Процедури нормування та центрування.

Тема 4. Психодіагностичне спостереження, бесіда, інтерв'ю.

Основні принципи проведення спостереження. Переваги і недоліки спостереження як метода. Організація спостереження, його планування і проведення. Прийоми реєстрації фактів, що спостерігаються. Аналіз і інтерпретація матеріалів спостереження. Підвищення надійності даних спостереження.

Спостереження у практиці діагностики порушень поведінки дітей та підлітків. Карта спостережень Скотта.

Спостереження у оцінці міжособистісних відносин і командоутворення. Методика спостереження групової взаємодії Р. Бейлза. Зміст і процедура включеного спостереження. Члени групи як спостерігачі. Взаємооцінка з використанням рейтингових шкал. Методика «Групова оцінка особистості» для оцінки соціально-психологічних якостей особистості, її рівня значимості у групі.

Психодіагностична бесіда як метод отримання інформації на основі вербальної комунікації. Переваги і недоліки бесіди. Зміст і план бесіди.

Конструювання питання і інтерпретація відповіді. Правила формулювання питань. Питання як інструмент збору даних.

Цілі, процес і зміст психодіагностичного інтерв'ю. Правила складання і особливості проведення психодіагностичного інтерв'ю.

Тема 5. Особистісні опитувальники як метод дослідження особистості.

Загальна характеристика особистісних опитувальників. Історія розвитку особистісних опитувальників. Теоретичні основи побудови особистісних опитувальників. Концепція рис і концепція типів особистості. Теорія провідних тенденцій Л.М. Собчик.

Методичні основи побудови особистісних опитувальників: номотетичний, ідеографічний.

Інтегративні основи діагностики властивостей особистості (збір даних).

Проблеми конструювання та використання особистісних опитувальників. Компоненти опитувальників: питання та відповіді. Типи завдань особистісних опитувальників. Чинники, що спотворюють результати діагностики. Класифікація особистісних опитувальників.

Багатофакторні особистісні опитувальники.

Методика багатобічного дослідження особистості (МБДО) Ф.Б. Березіна, М.П. Мірошникова, Є.Д. Соколової.

Каліфорнійський психологічний опитувальник Дж. Гоуха.

Типологічні опитувальники.

Опитувальник Д. Кейрсі (типологія Майєрс-Бригтс для класифікації за типологією К. Юнга).

Опитувальник Леонгарда-Шмішека. Патохарактерологічний особистісний опитувальник А.Є. Лічко.

Тема 6. Психодіагностика темпераменту.

Властивості ВНД та типологічні властивості індивіда. Апаратні та бланкові методи їх визначення.

Характеристика індивіда за типологічними властивостями, властивостями ВНД.

Психодіагностична процедура визначення типу ВНД за І.П. Павловим. Опитувальник типу нервової системи Я. Стреляу. Опитувальник структури темпераменту В.М. Русалова, Б.М. Смирнова.

Опитувальник ЕРІ. Факторна структура темпераменту за Г. Айзенком. Типологічні властивості: екстраверсія, інтраверсія, нейротизм, психотизм.

Типологічні характеристики Тау-типу за Б.Й. Цукановим.

Практичне значення визначення типологічних властивостей індивіда.

Тема 7. Психодіагностика рівня тривожності і агресивності особистості.

Характеристика тривоги і тривожних розладів. Схема діагностики тривожних розладів. Опитувальники тривожності. Характеристика проєктивних методів дослідження тривожності.

Механізми агресивної поведінки. Схема діагностики агресивної поведінки. Опитувальники і проєктивні методи у діагностиці агресивної поведінки. Методика «Hand-test». Вербальний фрустраційний тест Л.М. Собчик.

Тема 8. Діагностика самооцінки, рівня домагань і мотивації особистості.

Самооцінка та її рівні. Самооцінка і рівень домагань. Методи дослідження самооцінки. Дослідження самооцінки за методом

Дембо-Рубінштейн. Тест «Самооцінка». Метод дослідження самооцінки за С.О. Будассі. Діагностика егоцентричної спрямованості особистості: тест егоцентричних асоціацій (ЕГА). Дослідження намагань за Ф. Хоппе, моторна проба Шварцландера.

Діагностика потреб, мотивів і мотивації особистості. Класифікація методів діагностики мотивації. Опитуваль. Мотивації досягнень за Д. ніки мотивів особистості. Методики «Мотивація до успіху» і «Мотивація до уникнення невдач» Т. Елерса. Методика діагностики афіліативної тенденції за А. Мехрабіаном. Методика «Мотивація схвалення» Д. Крауна, Д. Марлоу.

Тема 9. Проективні методи психодіагностики особистості.

Історія проективної психодіагностики. Проекція: від феномену до принципу дослідження. Проекція як психологічний феномен. Проективна гіпотеза і проективні методики, їх види і теоретичне обґрунтування проективного підходу до діагностування особистості. Підсвідоме і проективні методики. особливості класифікація. Роль стимулу у проективних методиках.

Класифікація проективних методів. Види проективних методів. Методики Г. Роршаха, Г. Мюррея, С. Розенцвейга, М. Люшера.

Історія створення та розвитку малюнкових тестів. Внесок у малюнкове тестування Ф. Гудинаф, К. Маховер, В. Вульфа, А. Захарова.

Робота психолога з тестами «ДДЛ», «Неіснуюча тварина», «Людина під дощем».

Тема 10. Методи психодіагностики пам'яті і мнемічних властивостей.

Діагностика мимовільного запам'ятовування, короткочасної і оперативної пам'яті, образної і смислової пам'яті; словесно-логічної пам'яті, збереження і довготривалої пам'яті, здатності до навчання.

Засоби підвищення продуктивності пам'яті.

Тема 11. Психодіагностика інтелекту.

Інтелект і розумовий розвиток: основні поняття, теорії, підходи до вивчення. Теорії і моделі структури інтелекту. Факторні моделі інтелекту: Ч. Спірмена, Л. терстоуна, Дж. Гілфорда, Р. Кеттелла. Концепція генерального фактору. Фактори, що впливають на інтелект. «Психометричне» розуміння інтелекту. Критика традиційних тестів інтелекту.

Історія виникнення тестів інтелекту. Шкали Біне-Симона. Їх модифікація – шкали Стенфорд-Біне. Фактор культури у тестування інтелекту. Цілі використання тестів інтелекту.

Шкали інтелекту Д. Векслера. Тест структури інтелекту Р. Амтхауера. Культурно-вільний тест інтелекту Р. Кеттелла. Прогресивні матриці Дж. Равена. Краткий відбіркового тест Р. Вандерліка.

Вітчизняні дослідження в галузі розумового розвитку. Принципи побудови методики ШТРР.

Тема 12. Психодіагностика мислення.

Діагностика видів, властивостей і операцій мислення. Діагностика предметного, символічного, знакового і образного мислення. Дослідження критичності мислення. Аналогії. Послідовності. Виключення зайвого. Методика «Вільного сортування об'єктів» (Р. гарднер). Методика «Порівняння схожих малюнків». Для діагностики когнітивного стилю імпульсивність-рефлексивність. Методика «Тип мислення».

Засоби підвищення продуктивності мислення.

Тема 13. Психодіагностика міжособистісних відносин.

Соціально-психологічна діагностика. Міжособистісні стосунки як об'єкт психодіагностики. Діагностика внутрішньо-сімейних стосунків. Психолого-педагогічна діагностика у дошкільному закладі та школі.

Поняття спілкування. Структура спілкування. Функції спілкування за Б.Ф. Ломовим. Комунікативний процес. Модель комунікативного процесу за Лассуелом.

Види спілкування. Засоби спілкування. Вербальні і невербальні засоби спілкування.

Міжособистісні стосунки в родині. Дитячо-батьківські стосунки. Психодіагностичні принципи діагностичної роботи з сім'єю. Особливості психодіагностики подружніх відносин. Особливості психодіагностики дитячо-батьківських відносин. Основні проблеми, з якими спеціаліст стикається в процесі психодіагностики дітей. Основні проблеми, з якими спеціаліст стикається в процесі психодіагностики батьків. Методика PARI (Є.Шефер і Р.Белл). Методика «Задоволеність шлюбом». Методика діагностики батьківського відношення (А.Я.Варга і В.В.Столін).

Методики діагностики міжособистісних відносин в колективі. Соціометрія Дж. Морено. Тест Т. Лірі. Методика Р. Жила.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1

Тема 1. Психодіагностика – наукова дисципліна та вид практичної діяльності

План

1. Сутність психодіагностики як науки, що зв'язує теорію і практику.
2. Завдання загальної психодіагностики.
3. Взаємозв'язок її з іншими областями психологічної науки. Історія виникнення психодіагностики, етапи розвитку.
4. Області практичного застосування знань з діагностики.
5. Актуальні проблеми та перспективи розвитку психодіагностики

Основні поняття: психологічна діагностика, психодіагностичні методики, психодіагностичні ознаки, психодіагностичні категорії, діагностичний висновок, практичне обстеження і наукове диференційно-діагностичне дослідження, психометрика

Література

1. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – С. 21-28.
2. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009. – С. 23-35
3. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. – Івано-Франківськ, 2008. - С. 8-12
4. Психодіагностика / за ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – С. 6-14
5. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика: навчальний посібник / Ю.М. Чала, А.М. Шахрайчук. - Харків: НТУ «ХП», 2018. - 246 с.

Питання для самоконтролю

1. Визначте особливості психодіагностики.
2. Особливості становлення предмета психодіагностики.
3. Надайте характеристику основних завдань психодіагностики.
4. Охарактеризуйте базові значення терміну психодіагностика, що використовуються в сучасній психології.
5. Як пов'язана психодіагностика з іншими напрямками досліджень?

6. Назвіть основні психодіагностичні ситуації. Чим вони визначаються?

7. Як пов'язані основні психодіагностичні ситуації та завдання психодіагностики?

Завдання для письмового опрацювання

1. Проведіть порівняльний аналіз методів діагностики суб'єкта в науковій і паранауковій психології

2. Психодіагностика, як практична галузь знань, покликана створювати засоби дослідження, які потрібні для вирішення питань соціальної практики. Які саме? Надайте стислу характеристику.

3. Актуальний стан та перспективи розвитку психодіагностики в Україні.

4. Сфери застосування методів психодіагностики

5. Актуальні проблеми вікової психодіагностики

6. Професійні та аматорські тести: порівняльний аналіз

Практична частина

Аналіз особливостей і специфіки використання професійних і популярних тестів:

• тести діагностики психічних станів і властивостей особистості:

1) шкала самооцінки (Ч. Д. Спілбергера, Ю. Л. Ханіна);

2) визначення спрямованості особистості (орієнтаційна анкета);

3) особистісний опитувальник Г. Айзенка;

• популярні тести:

1) Керувати чи підпорядковуватись?

2) Хто я? Що я?

3) Ви вмієте бути щасливим?

Теми рефератів

1. Донаукове використання психодіагностичних процедур

2. Особливості становлення психодіагностики на Заході, в СРСР та Україні

Практичне заняття №2

Тема 2. Історія становлення та перспективи розвитку психодіагностики

План

1. Передумови виникнення психодіагностики як науки.
2. Історичні передумови виникнення психологічного тестування.
3. Внесок перших дослідників в виникнення тестування.
4. Виникнення окремих напрямків в діагностиці.
5. Зарубіжна психодіагностика в ХХ столітті, етапи її розвитку.
6. Професійно-етичні норми психологічної діагностики.

Література

1. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології / М.Д.Белей, Л.Д.Тодорів.– Івано-Франківськ, 2008. - 295с
2. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – 464 с., с. 21-28
3. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009. – 464с. с.23-35
4. Психодіагностика / за ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – с. 6-14
5. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика: навчальний посібник / Ю.М. Чала, А.М. Шахрайчук. - Харків: НТУ «ХПІ», 2018. - 246 с.
6. Етичний кодекс психолога Україн. Режим доступу: http://psychological.ucoz.ua/publ/ehlicheskij_kodeks_psikhologa_ukrainy/2_9-1-0-269

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте особливості основних етапів розвитку вітчизняної психодіагностики.
2. У чому полягають основні особливості розвитку психодіагностики як науки в різні періоди ХХ ст.?
3. Клінічний метод у психодіагностиці.
4. Використання психологічних тестів в освіті та профорієнтації в 30-ті роки. Здобутки вітчизняної психодіагностики початку ХХ ст., недосконалість психотехнічного підходу, розгром педології.
5. Розвиток психодіагностики в середині ХХ ст. в США та Європі.

6. Актуальні проблеми та перспективи розвитку психодіагностики.

7. Розробка теоретичних основ та соціокультурних аспектів психодіагностики.

8. Комп'ютеризація психодіагностики.

9. Розкрийте зміст основних професійно-етичних принципів у психодіагностиці.

10. Які проблеми можуть виникати при діагностуванні дітей?

11. Яких правил потрібно дотримуватися при оголошенні діагностичних результатів?

Завдання для письмового опрацювання

1. Поясніть, чому існує вимога обмеження розповсюдження методик.

2. Провести порівняльний аналіз вимірювальних і клінічних методів психодіагностики.

2. Забезпечення права клієнта на таємницю особистості.

3. Назвіть принципи, що входять до етичного кодексу психолога-діагноста.

4. Охарактеризуйте переваги та недоліки комп'ютерного тестування при проведенні як індивідуального психодіагностичного обстеження, так і групового.

Практична частина

1. Специфіка вивчення особистості бібліографічним методом

2. Ознайомлення та аналіз методик діагностики акцентуацій характеру (методика аутоідентифікації акцентуацій характеру Е. Г. Ейдемільера, методика Г. Шмішека, патодіагностичний опитувальник А.Є. Лічко).

Теми рефератів

1. Теорія розвитку тестів. Допсихологічні тести, розробка психологічних тестів.

2. Тестологія і психодіагностична практика. Внесок Ф.Гальтона, Д.Кеттелла, А.Біне в становлення тестології.

3. Здобутки вітчизняної психодіагностики початку ХХ ст., недосконалість психотехнічного підходу, розгром педології.

4. Нові напрямки становлення тестології.

5. Проблема психологічної безпеки психодіагноста

6. Вимоги до рівня кваліфікації психолога-діагноста

Практичне завдання №3

Тема 3. Психометричні основи психодіагностики

План

1. Психологічний діагноз як явище та як процес.
2. Характеристика симптоматичного, типологічного, етіологічного діагнозів.
3. Психологічний діагноз як процес: логіка постанови психологічного діагнозу, процедура, етапи.
4. Процедура проведення психодіагностичного обстеження, інструкція, стимульний матеріал, якісна та кількісна обробка результатів, інтерпретація.
5. Стандартизований (статистичний) та нестандартизований (клінічний) підходи в психодіагностуванні.

Основні поняття: психологічний діагноз, симптоматичний діагноз, емпіричний діагноз, етіологічний діагноз, типологічний діагноз, індивідуальне консультування, експертиза, наукове дослідження, конфіденційність, компетентність, відповідальність, адаптація тестів

Література

1. Анастаси А. Психологическое тестирование. Кн. 1. –М, 1982.
2. Ануфриев А. Ф. Психологический диагноз: система основных понятий. - М., 1995. - 160 с.
3. Бедан В.Б., Опитувальник часової перспективи Зімбардо: результати валідації російської версії на російськомовних українцях та перегляду ключів української версії / В.Б. Бедан, О. М. Сенік, В. В. Абрамов, М. С Гречкосій. та ін. / Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Т.6. Випуск 37-1. Видавець Гнозис, 2017. С. 428-449.
4. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб., Питер Ком, 2003. – С.860.
5. Дружинин В. Н. Структура и логика психологического исследования. - М., 1994. - 163 с.
6. Немов Р.С. Психология: В 3-х кн. Кн.3. Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. - М., 1998.
7. Общая психодиагностика / Под ред. А.А.Бодалева, В.В.Столина. –М., 1987. –

8. Шмелев А.Г. и др. Основы психодиагностики: Учебн. пособие для студентов пед. вузов.– М.- Ростов-на-Дону, 1996.

9. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основы психологічної діагностики: навч. посіб.-3-є видання. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 464с.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає поняття психологічного діагнозу?
2. Які види психологічного діагнозу ви знаєте? Дайте загальну характеристику.
3. У чому полягає схожість та відмінність медичного та психологічного діагнозів?
4. Охарактеризуйте основні етапи психодіагностичного вивчення особистості.
5. У чому полягає зміст етапу збору діагностичних даних? Дайте характеристику.
6. Схарактеризуйте психологічний аналіз причин неправильного діагнозу.
7. Дайте характеристику основним умовам ефективного використання методів психодіагностики в діяльності практичного психолога.

Тестовий контроль знань

1. Понятійний апарат, який відображає структуру психологічної діагностики описується системою понять...
2. Суб'єктом психодіагностики виступає..., а її об'єктом....
3. Психодіагностичний метод конкретизується в основних діагностичних підходах ....
4. На другому етапі психодіагностичного процесу з метою забезпечення отримання достовірних та однозначних діагностичних результатів має бути реалізована....
5. Психологічний діагноз, який ураховує наявність визначених особливостей та причини їх виникнення, називається...
6. Психологічний діагноз, який констатує певні особливості або симптоми, на підставі яких безпосередньо будуються практичні висновки називається....
7. Психологічний діагноз, який визначення значення симптомів та їх причин у цілісній, динамічній картині розвитку особистості, називається....

Завдання для письмового опрацювання

1. Надайте відповідь «В чому полягає відмінність між статистичним та клінічним підходом в психодіагностики?»

Практична частина заняття

1. Розгляд прикладів психологічних висновків за результатами проведення психодіагностичних процедур.

2. Складання висновку за даними експериментально-психологічного дослідження.

Теми рефератів

1. Діагноз і прогноз (діагностичний висновок, психологічна характеристика, психологічний портрет тощо).

2. Основні умови ефективного використання методів психодіагностики в діяльності практичного психолога.

3. Критерії ефективності практичної роботи психодіагноста.

Практичне заняття № 4

Тема 3. Психометричні основи психодіагностики

План

1. Проблема вимірювання у психодіагностиці.

2. Формування репрезентативної вибірки.

3. Надійність тестів, її обчислення.

4. Валідність тестів, особливості її визначення і перевірки.

5. Стандартизація і норми тестових показників.

Основні поняття: психометрія, надійність тесту, ретестова надійність, еквівалентна надійність, коефіцієнти надійності, надійність паралельних форм, надійність частин тесту, валідність, змістовна валідність, зовнішня і внутрішня валідність, конструктна валідність, конвергентна і дискримінативна валідність; практична і прогностична валідність; інкрементна та диференціальна валідність, репрезентативність, ретроспективна валідність, вірогідність тесту, коефіцієнт надійності, коефіцієнт стабільності, коефіцієнт константності, дискримінативність тесту

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні психометричні властивості тестів, дайте їх визначення та характеристику.

2. У чому полягає валідизація тестів?

3. Які основні види валідності?
4. У чому полягає поняття надійності психодіагностичної методики?
5. Надати характеристику видам надійності
6. Як співвідносяться надійність та валідність методики?
7. Які етапи включає процедура стандартизації психодіагностичної методики?
8. У чому полягає поняття тестових норм?
9. Які види тестових норм?
10. У чому полягає проблема адаптації зарубіжних психодіагностичних методик?

Завдання для письмового опрацювання

1. Що таке стимульний матеріал? Назвіть види стимульного матеріалу.
2. Розкрийте сутність поняття «мануал» психодіагностичного інструментарію (методики).
3. Скласти мануал багатофакторного особистісного опитувальника Р. Кеттелла.

Теми рефератів

1. Психодіагностичні завдання і ситуації психодіагностики («ситуації клієнта» і «ситуації експертизи»).
2. Тести в Інтернеті: нові перспективи та проблеми;
3. Комплексна діагностика особистості: сучасний стан проблеми та перспективи вирішення.
4. Проблема використання тестів інтелекту в психодіагностиці
5. Адаптація іноземних тестів.

Практичне заняття №5

Тема 4. Психодіагностичне спостереження, бесіда, інтерв'ю

План

1. Спостереження, самоспостереження. Особливості наукового спостереження
2. Бесіда: індивідуальна, групова.
3. Інтерв'ю, стандартизоване інтерв'ю. Вимоги проведення інтерв'ю
4. Фіксація результатів спостережень та бесіди.

Основні поняття: спостереження, спостережливість, сильні і слабкі сторони спостереження, види спостереження: включене, стороннє, приховане, зовнішнє, інтроспекція, лонгітудне, вибіркоче, вільне, структуроване, признакова система, система категорій, шкала рейтингу, бесіда, експериментальна бесіда, інтерв'ю, респондент, стандартизоване інтерв'ю, діагностичне інтерв'ю, пілотажне інтерв'ю, анкетування, види запитань: відкриті, закриті, прямі, непрямі, фільтри, інформаційні, питання-контактери.

Література

1. Галян І.М. Психодіагностика/ І.М. Галян. – Київ, 2009. – 463 с.
2. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара Издательский дом «БАХРАХ-М», 2006. – С.163-168.
3. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології/ М.Д.Белей, Л.Д.Тодорів – Івано-Франківськ, 2008. - 295с.
4. Метод беседы в психологии: Учебное пособие для студентов факультетов психологии высших учебных заведений по специальностям 52100 и 020400 — «Психология» / Редактор-составитель А. М. Айламазьян. — М.: Смысл, 1999. — 222 с.
5. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики/ В.Ф.Моргун, І.Г.Тітов – К., «Слово», 2009
6. Словарь-справочник по психологической диагностике / Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. – К.: Наук. думка, 1989. – 200с.

Питання для самоконтролю

1. Особливості застосування спостереження у психологічних дослідженнях
2. У чому відмінність наукового спостереження від побутового?
3. Надайте характеристику видів спостереження.
4. Способи реєстрації результатів спостереження
5. Охарактеризуйте типові помилки спостерігачів-початківців
6. Специфіка застосування бесіди у психологічних дослідженнях.
7. Етапи підготовки бесіди, вимоги до побудови бесіди.
8. Відмінності бесіди від інтерв'ю
9. Фактори, що впливають на успішність інтерв'ю

Завдання для письмового опрацювання

1. Розробіть текст вступної бесіди, інструкції, перелік запитань (приблизно 10) для вивчення мотивації вступу студентів на факультет (наприклад, психології, політології та соціології). Сплануйте вступну бесіду із клієнтом з подальшою презентацією в групі.

2. Визначте закономірності та вимоги організації початкових етапів інтерв'ю (Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара Издательский дом «БАХРАХ-М», 2006. – С.163-168).

Практична частина

1. Сплануйте спостереження за поведінкою досліджуваного в умовах сприймання різної інформації.

Теми рефератів

1. Метод бесіди і проблема спілкування в психології
2. Типові помилки спостерігачів-початківців

Практичне заняття №6

Тема 5. Особистісні опитувальники як метод дослідження особистості

План

1. Загальна характеристика особистісних опитувальників.
2. Розвиток особистісних опитувальників.
3. Поняття про особистісні опитувальники. Класифікація особистісних опитувальників.
4. Проблеми використання особистісних опитувальників.
5. Види завдань особистісних опитувальників.
6. Вимоги до конструювання особистісних опитувальників.

Література

1. Анастаси А. Психологическое тестирование. Кн. 1. –М, 1982.
2. Бедан В.Б. Схильність до переживання самотності: компонентний склад показників. Проблема сучасної психології особистості: зб. мат. наук-практ. конф. молодих вчених та студентів (м. Одеса, 17-18 травня 2018 р.). Одеса: ВМВ, 2018. С. 204-209.
3. Тест-опитувальник «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності (ДИСПС)». О.П. Саннікова, В.Б. Бедан. № 76765; опубл. 09.02.2018 р. 62 с.

Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб., Питер Ком, 2003. – С.860.

4. Гуревич К.М. Психологическая диагностика. – М., 1981

5. Мельников В.М., Ямпольский Л.Т. Введение в экспериментальную психологию личности. – М., 1985. - 319 с. (с.25-63).

Питання для самоконтролю

1. Теорії особистості в психодіагностиці.
2. Принципи конструювання особистісних опитувальників і тестів.
3. Тестова діагностика особистості.
4. Особистісні опитувальники і тести та їх класифікація.

Завдання для письмового опрацювання

1. Скласти мануал багатofакторного особистісного опитувальника Г. Айзенка

Практична частина

1. Провести дослідження за особистісним опитувальником Г. Айзенка. Опрацювати отримані результати. Скласти індивідуальний профіль та надати інтерпретацію отриманих результатів.

Теми рефератів

1. Види описів особистості: теорії рис, теорії типів, теорії інстанцій.
2. Складові структури особистості (мотиваційно-сміслова, емоційно-вольова, конституційна, актуалізаційно-діяльнісна, когнітивна), їх взаємодія. Карта особистості.
3. Характеристика теорії клінічних типів особистості. Типологічна діагностика.

Практичне заняття №7

Тема 5. Особистісні опитувальники як метод дослідження особистості.

16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла

План

1. Особистісні опитувальники рис та їх теоретична основа (особистісні опитувальники Р.Б. Кеттелла).
2. Діагностичне призначення та будова опитувальника.
3. Процедура проведення, обробки та інтерпретації результатів дослідження.

4. Характеристика факторів першого порядку.
5. Характеристика факторів другого порядку.

Основні поняття: особистість; тип особистості; риса особистості; фізичний розвиток, емоційний розвиток, когнітивний розвиток, соціальний розвиток, моральний розвиток особистості; життєвий план особистості, тип атрибуції, Я-концепція; особистісний опитувальник; психометричний парадокс.

Література

1. Анастаси А. Психологическое тестирование. Кн. 1. –М, 1982.
2. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб., Питер Ком, 2003. – С.860.
3. Гуревич К.М. Психологическая диагностика. – М.,1981
4. Мельников В.М., Ямпольский Л.Т. Введение в экспериментальную психологию личности. – М., 1985. - 319 с. (с.25-63).

Питання для самоконтролю

1. Багатофакторні методики вимірювання рис, якостей, особистісних проявів.
2. Характеристика „L” та ”Q” даних. Структура індивідуально-психологічних особливостей особистості у системі „L” та ”Q” даних.
3. Фактори індивідуально-психологічних особливостей особистості другого та третього порядків в „L” та ”Q” даних.
4. 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттела.
5. Діагностичне призначання та будова опитувальника. Форми А, В, С.
6. Процедура проведення, обробки та інтерпретації результатів дослідження.
7. Проблема достовірності особистісних опитувальників.

Завдання для письмового опрацювання

1. Скласти мануал багатофакторного особистісного опитувальника Р. Кеттелла.

Практична частина

1. Провести дослідження за 16-факторним особистісним опитувальником Р. Кеттела. Опрацювати отримані результати. Скласти індивідуальний профіль та надати інтерпретацію отриманих результатів.

Теми рефератів

1. Внесок у становлення психодіагностики Дж. Кеттела

2. Класифікація типів та природа особистості в психологічних теоріях. Теорії особистості, їх типи.

3. Проблема індивідуально-типологічних відмінностей особистості.

Практичне заняття №8

Тема 5. Особистісні опитувальники як метод дослідження особистості.

Мінесотський багатофакторний особистісний опитувальник та його модифікації.

План

1. Історія створення опитувальника ММРІ.
2. Російськомовні модифікації ММРІ, стандартизований багатофакторний метод дослідження особистості СМІЛ (Л.Н. Собчик).
3. Шкали достовірності та базисні шкали СМІЛ.
4. Кодування профілю в СМІЛ.
5. Види профілів особистості та їхнє клініко-психологічне значення.

Література

1. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. - СПб., 2001. - 688 с.
2. Бодалев А.А., Столин В.В. Общая психодиагностика. - СПб., 2000. - 440 с.
3. Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика: Учебник для вузов. 2-е изд.- СПб.: Питер, 2008.- 384с.: ил. - (Серия «Учебник для вузов»).
4. Клиническая патопсихология. Руководство для врачей и клинических психологов: В. М. Блейхер, И. В. Крук, С. Н. Боков — Санкт-Петербург, МОДЭК, МПСИ, 2009 г.- 624 с.
5. Китаев-Смик Л.А. Психология стресса / Л.А. Китаев-Смик. - М.:, 1983. - 184 с..
6. Скребец В. А. Психологическая диагностика: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 1999. — 114 с.
7. Собчик Л.Н. СМІЛ. Стандартизованный многофакторный метод исследования личности. - СПб.: Речь, 2004. - 224 с.

Питання ля самоконтролю

1. Історія створення опитувальника ММРІ, історія адаптації та рестандартизації ММРІ у вітчизняних умовах.

2. Російськомовні модифікації ММРІ. Стандартизований багатofакторний метод дослідження особистості СМІЛ (Л.Н. Собчик).

3. Теорія провідних тенденцій та відповідна типологія індивідуально-особистісних властивостей.

4. Шкали достовірності СМІЛ. Базисні шкали СМІЛ.

5. Правила кодування профілю.

6. Види профілів особистості та їхнє клініко-психологічне значення.

7. Скорочений варіант ММРІ – Міні-мульти (СМОЛ), особливості методики, сфери застосування.

8. Правила проведення, опрацювання та інтерпретації результатів опитувальника ММРІ. Аналіз профілю ММРІ.

9. Основні та службові шкали.

Практична частина

1. Проведіть з випробуваним тест-завдання (ММРІ, СМІЛ, СМОЛ), обробіть результати, сформулюйте психологічний діагноз, складіть рекомендації. Зробіть протокол психодіагностичного обстеження.

Теми рефератів

1. Порівняльна ефективність в ситуації експертизи та консультування. ММРІ.

2. Правила корекції тестових балів залежно від захисту досліджуваного.

3. Невротичні та психотичні порушення та їх проявлення в профілі ММРІ.

4. Обмеження в застосуванні ММРІ. Зручності та небезпечності автоматизованої інтерпретації профілю.

Практичне заняття №9

Тема 5. Особистісні опитувальники як метод дослідження особистості

1. Діагностика емоційних станів особистості.

2. Опитувальник САН. Діагностика емоційної спрямованості особистості.

2. Типи загальної емоційної спрямованості.
3. Стрес, види стресів, динаміка стресового стану. індивідуальний сценарій стресової поведінки.

4. Фрайбургський особистісний опитувальник

Питання для самоконтролю

1. Емоційні стани особисті.
2. Діагностика емоційної спрямованості особистості.
3. Надати характеристику типів загальної емоційної спрямованості особистості.
4. Характеристика стресу: види, динаміка стресового стану, індивідуальний сценарій стресової поведінки.

Практична частина

Провести методики діагностики емоційних станів особистості: Тест-анкета «Емоційна спрямованість», нервово-психічної стійкості (методика «Прогноз», «Методика визначення типу особистості та ймовірних розладів даного типу» Дж.Олдхема і Л.Моріса, Фрайбургський особистісний опитувальник. Опрацювати результати. Надати інтерпретацію.

Практичне заняття №10

Тема 6. Психодіагностика темпераменту та акцентуацій характеру

План

1. Вчення П. Б. Ганнушкіна про конституційні психопатії.
2. Класифікація психопатій та акцентуацій характеру підлітків А.С. Лічко.
3. Теорія акцентуованих особистостей К. Леонгарда.
4. Особистісні опитувальники Г.Ю. Айзенка для дорослих (EPQ, EPI, MPI).

Література

1. Голубева Э. А. Способности. Личность. Индивидуальность. – Дубна: Феникс, 2005. – 512 с.
2. Нартова-Бочавер С. К. Дифференциальная психология. – М.: Флинта, 2003. – 280 с.
3. Леонгард К. Акцентуированные личности. – К.: Выща школа, 1989. – С. 40-155
4. Лічко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков. – Л.: Медицина, 1983.

5. Практическая психология в тестах, или Как научиться понимать себя и других. – М.: АСТ-ПРЕСС, 2000. – С. 169-174.

6. Психология индивидуальных различий. Тексты (Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: МГУ, 1982. – 320 с.

7. Психология и психоанализ характера. Хрестоматия. – Самара: «Бахрах», 1998.

Питання для самоконтролю

1. Які концептуальні особливості створення опитувальника Г. Айзенка?

2. Чому цих основних концептуальних положень виявилось недостатньо для створення автором даної методики і він змушений був її доповнити своїми положеннями.

3. Дайте тлумачення поняттю нейротизм як важливій системній характеристиці особистісних проявів.

4. Що таке «коло Айзенка».

5. Вкажіть на основні пункти застережень при використанні опитувальника та в процесі обробки результатів дослідження.

6. В чому виявились переваги та оригінальність методики, котрі дозволили її ефективно використання і в наш час.

Практична частина

1. Провести самотестування і дати інтерпретацію показникам самоопису. На основі одержаних індивідуальних показників зробити необхідні рекомендації щодо корекції небажаних особистісних характеристик чи поглиблення (вдосконалення) потрібних та бажаних.

2. Провести дослідження акцентуацій характеру та темпераменту за особистісним опитувальником Х. Шмішека. Надати інтерпретацію отриманих результатів дослідження.

Теми рефератів

1. Порівняння типологічних моделей П.Б. Ганнушкіна, А.Б. Лічко, К. Леонгарда.

2. Типи акцентуації та особливості сприйняття себе (самооцінки).

Практичне заняття №11

Тема 7. Психодіагностика рівня тривожності і агресивності особистості

План

1. Генеза тривожності
2. Елементи тривоги за Карен Хорні.
3. Особливості діагностики дезадаптивних станів.
4. Діагностика агресивності за допомогою тесту руки Е. Вагнера.
5. Діагностика агресивності за допомогою проективного малюнка «Неіснуюча тварина».

Основні поняття: тривога, тривожність (ситуативна, реактивна і особистісна), «корисна тривожність», невроз, невротична особистість.

Література

1. Дмитерко-Карабин Х. Психологічна допомога тривожній дитині: теорія, діагностика, корекція: навч.-метод. посібник / Х. Дмитерко-Карабин, Н. Королик. – Івано-Франківськ : Гостинець, 2007. – 192 с.
2. Коломієць Л. Психологічна діагностика мотивації та комунікації особистості: навч.-метод. посібн. / Л. Коломієць, Г. Шульга. – Вінниця: Вінницький держ. пед. університет ім. М. Коцюбинського, 2012. – 186 с.
3. Моргун В. Основи психологічної діагностики / В. Моргун, І. Тітов. – К.: Слово, 2009. – 464 с.
4. Татьяначиков А.О. Динаміка шкільної тривожності учнів на етапі переходу до навчання в основній школі / А.О. Татьяначиков // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. - Харків, 2013. - Вип. 1065. - С. 156-159.

Питання для самоконтролю

1. Що в психології прийнято розуміти під поняттям тривога.
2. Дайте розгорнуту характеристику такому особистісному утворенню як тривожність (ситуативна, реактивна і особистісна).
3. Які аргументи можна привести щодо доцільності такого поняття як "корисна тривожність".
4. Чим зумовлена поява невротичного стану. Що собою являє невротична особистість.
5. Які ви знаєте методи і способи психологічного (не соматичного, не медикаментозного) лікування неврозу.

Практична частина

1. Провести дослідження в груповій формі (або попарно в режимі дослідник-досліджуваний) за шкалою тривожності (Спілбергера–Ханіна). На підставі одержаних результатів провести порівняльний аналіз змістових основ методик і спробувати визначити надійність одержаних показників.

2. Провести дослідження в груповій формі (або попарно в режимі дослідник-досліджуваний) використовуючи психодіагностичний тест-опитувальник «Методика діагностики показників і форм агресії» (тест Басса-Дарки). Проаналізуйте і інтерпретуйте отримані результати.

Теми рефератів

1. Тривожність підлітків: фактори ризику, діагностика.
2. Тривожність та невротичний стан особистості

Практичне заняття №12

Тема 8. Діагностика самооцінки, рівня домагань і мотивації особистості

План

1. Індивідуальна свідомість та самосвідомість як об'єкти психодіагностики.

2. Методи діагностики індивідуальної свідомості та самосвідомості.

3. Метод «репертуарних решіток» Дж. Келлі.

Основні поняття: *індивідуальна свідомість, самосвідомість, метод «репертуарних решіток», репертуарна матриця, техніка суб'єктивного шкалювання, семантичний диференціал, семантичний профіль особистості, семантичний простір, фактори: оцінки, сили, активності. стандартизовані самозвіти.*

Література

1. Анастаси А, Урбина С. Психологическое тестирование – СПб.: Питер, 2007. - 688 с.

2. Бурлачук Л.Ф. Психодіагностика : учебник - СПб. : Питер, 2008. -384 с.

3. Галян І.М. Психодіагностика: навч. посібник - К.: Академвидав, 2009. – 464 с.

4. Елисеев О.П. Практикум по психологии личности.– СПб.: Питер, 2008. – 509 с.

5. Крылов А.А., Маничева С.А. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии: учеб. пособие СПб: Питер, 2007. – 560 с.

6. 8. Носенко Т.М. Общий психологический практикум: учеб.-практ. Пособие К.: Сварог, 2017. – 414 с.

7. Пантеев С.Р. Методика исследования самооотношения / С.Р. Пантеев. – М.: „СМЫСЛ”, 1993.

8. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика: методики и тесты. Учебное пособие. – Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2002.

Питання для самоконтролю

1. Процедура діагностики самосвідомості особистості.
2. Методи діагностики самосвідомості особистості.
3. Характеристика методики «Шкала «Я-концепції» Теннессі.
4. Самооціночні тести: шкала самоповаги Розенберга, опитувальнику самоставлення В.В. Століна, методика Q-сортування.
5. Тести самоактуалізації.
6. Що слугувало теоретичною основою для створення Ч. Осгудом методики «Семантичний диференціал»?.
7. Які характеристики мають визначальний вплив на семантичний профіль особистості.
8. Які фактори, згідно концептуальних основ методики Ч. Осгуда, визначають семантичний простір особистості. Підтвердіть це емпіричними фактами.

Практична частина

Проведіть психодіагностику самооцінки з використанням психодіагностичних методик (наприклад, тест «Самооцінка особистості» С.А. Будассі, методика САН, САТ, САМОАЛ), що вивчаються, виступаючи в ролі психодіагноста. Обробіть і проаналізуйте отримані результати.

Теми рефератів

1. Методики спостереження та експертної оцінки в практиці психодіагностики індивідуальної свідомості та самосвідомості.
2. Проективні методики в практиці психодіагностики індивідуальної свідомості та самосвідомості.

Практичне заняття №13

Тема 8. Діагностика самооцінки, рівня домагань і мотивації особистості

План

1. Мотиваційна сфера як об'єкт психодіагностики.
2. Методи психодіагностики мотиваційної сфери особистості.
3. Особливості психодіагностики мотивації в різних сферах суспільного життя.

Основні поняття: *мотив, мотивація, потреба, інтерес, прагнення, наміри, мета; розвиненість мотиваційної сфери, гнучкість мотиваційної сфери, ієрархізованість мотиваційної сфери; мотивація досягнення; мотивація схвалення; мотивація афіліації.*

Література

1. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2008. – 296 с.
2. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психологической диагностике. - СПб.: Питер, 2001. - 207 с.
3. Дзюбко Л.В. Діагностика навчальної мотивації: збірник методик / Л.В. Дзюбко, Л.Г Гриценюк. – К.: Шкільний світ, 2011. – 128 с.
4. Общая психодиагностика / Под ред. А. А. Бодалева и В. В. Столина. – М., 1988. – 304 с.
5. Татяничков А.О. Психодіагностичний інструментарій вивчення особливостей адаптації підлітків до навчання в основній школі в умовах інклюзивної освіти / А.О. Татяничков // Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами : збірник наукових праць. - Слов'янськ, 2016. - Вип. 6. - С. 225-230.
6. Татяничков А.О. Характеристика психодіагностичного інструментарію вивчення особливостей адаптації учнів до навчання в основній школі / А.О. Татяничков // Від науки - до практики : науково-методичний альманах. - / За заг. ред. проф. І. В. Татяничкової. - Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2018. - Вип. 3. - С. 79-86.

Питання для самоконтролю

1. Що таке мотив? Основні функції мотиву.

2. Мотиваційна сфера в структурі особистості: її роль і значення.

3. Що означає усвідомлювані та реальні мотиви

4. Класифікація мотивів.

5. Поясніть зміст понять мотивація і мотивування.

6. Особливості тестів досягнення

7. Відмінності діагностики рівня досягнень від тестів інтелекту, тестів спеціальних здібностей і тестів на діагностику мотивації на досягнення успіху і на діагностику мотивації на уникнення невдач

Практична частина

Робота з методиками: 1) модифікація теста-опитувальника А. Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення: мотив прагнення до успіху і мотив уникнення невдачі (запропонована М. Ш. Магомед-Еміновим);

2) шкала оцінки мотивації схвалення (Д. Крауна, Д. Мароу);

3) модифікація вимірювання мотивації аффіліції (ТМА);

4) дослідження мотиваційної сфери за допомогою методики «ТГФ» (Тест гумористичних фраз), запропонованої А. Г. Шмельовим.

Теми рефератів

1. Діагностика навчальних і професійних досягнень.

2. Стендфордський тест досягнень.

3. Вітчизняні тести досягнень.

4. Тести розумового розвитку.

Практичне заняття №14

Тема 9. Проективні методи психодіагностики особистості

План

1. Методологічна основа проективних методів.

2. Переваги і недоліки проективних методів.

3. Класифікація проективних методів.

4. Обробка даних та інтерпретація результатів проективних методик.

5. Рисуночні і вербальні проективні тести.

Основні поняття: проекція, проективні методики, проективно-діагностична гра, конструктивні методики, конститутивні техніки, інтерпретативні техніки, катарсичні

техніки, експресивні техніки, імпресивні техніки, адитивні техніки, рефрактивні техніки., вербальні проєктивні тести.

Література

1. Абт Л. Теория проєктивной психологии // Проєктивная психология / Пер. с англ. – М., 2000. – с. 30-54.
2. Бурлачук Л.Ф. Введение в проєктивную психологию. – Киев: Ника-Центр; Вист-С, 1997.
3. Венгер А.Л. Психологические рисуночные тесты: http://tipolog.narod.ru/Biblio/Ven_A.L.Psihologicheskie_risunochnye_testy.pdf
4. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь–справочник по психодиагностике. – СПб.: Питер, 2001.
5. Леонтьев Д.А. Тематический апперцептивный тест. – М., 1999.
6. Собчик Л.Н. МЦВ - метод цветowych выборов. Модифицированный восьмицветовой тест Люшера. Практическое руководство. – СПб.: Питер, 2001. – 112 с.
7. PsyLab.info – Энциклопедия психодиагностики. <https://psylab.info/>

Питання для самоконтролю

1. Яка методологічна основа проєктивних методів?
2. Уявлення про проєкцію в психології і психодиагностиці.
3. Надійність та валідність проєктивних тестів.
4. Класифікація проєктивних методик:
  - конструктивні проєктивні методики
  - інтерпретативні проєктивні методики,
  - експресивні проєктивні методики,
  - імпресивні проєктивні методики,
  - конструктивні проєктивні методики.
5. Безсвідоме та проєктивні методики.

Завдання для письмового опрацювання

1. Особливості проведення й інтерпретації тестів М. Люшера і Г. Роршаха.
2. Вимоги до проведення проєктивних малюнків «Будинок. Дерево. Людина», «Малюнок сім'ї», «Неіснуюча тварина».

Практична частина

1. Проведіть з досліджуванним тест-завдання («Малюнок сім'ї», «Будинок. Дерево. Людина», «Неіснуюча тварина»). Обробіть

результати, сформулюйте психологічний діагноз, складіть рекомендації. Зробіть протокол психодіагностичного обстеження.

Теми рефератів

1. Усвідомлення феномену контрпроективності у процесі використання проективних методик.

2. Обмеження проективних методів діагностики особистості і особистісних якостей.

3. Проблеми реалізації проективного підходу в психодіагностиці.

Практичне заняття №15

Тема 9. Проективні методи психодіагностики особистості

План

1. Методологічна основа проективних методів.
2. Переваги і недоліки проективних методів.
3. Класифікація проективних методів.
4. Обробка даних та інтерпретація результатів проективних методик.

5. Рисуночні і вербальні проективні тести.

6. Метод незакінчених речень.

Література

1. Абт Л. Теория проективной психологии // Проективная психология / Пер. с англ. – М., 2000. – с. 30-54.

2. Бурлачук Л.Ф. Введение в проективную психологию. – Киев: Ника-Центр; Вист-С, 1997.

3. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь–справочник по психодиагностике. – СПб.: Питер, 2001.

4. Леонтьев Д.А. Тематический апперцептивный тест. – М., 1999.

5. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие./ Редактор-составитель – Д.Я.Райгородский. – Самара: Изд. Дом «Барах», 1998. – 672 с.

6. Собчик Л.Н. МЦВ - метод цветowych выборов. Модифицированный восьмицветовой тест Люшера. Практическое руководство. – СПб.: Питер, 2001. – 112 с.

Питання для самоконтролю

1. Метод «Незавершені речення»: діагностичне призначення методики, особливості стимульного матеріалу, процедура проведення дослідження.

2. Методика «Незавершені речення» для молодшого шкільного віку: її особливості та специфіка проведення.

3. Методика «Незавершені речення» для підлітків та старших школярів (модифікація С.І. Подмазіна).

4. Використання методики «Незавершені і речення» при дослідженні дорослих. Які дослідницькі завдання можна розв'язувати з допомогою методики Д. Сакса.

Завдання для письмового опрацювання

1. Тест фрустрації С. Розенцвейга: особливості проведення, аналізу й інтерпретації.

2. Використання тесту тематичної аперцепції (ТАТ): процедура, аналіз та інтерпретація отриманих даних.

3. Використання тесту Люшера: процедура, аналіз та інтерпретація даних тесту.

Практична частина

Проведіть з випробуваним або групою піддослідних тест-завдання (наприклад, методика «HAND-ТЕСТ», тест Люшера, методика ТАТ Г. Мюррея), обробіть результати, сформулюйте психологічний діагноз, складіть рекомендації. Зробіть протокол психодіагностичного обстеження.

Теми рефератів

1. Вербальні проєктивні методики: межі застосування

2. Метод незавершених речень як інструмент діагностики станів і особистісних якостей людини.

3. Аналіз результатів застосування методу незавершених речень (контент, дискурс- та інтент-аналіз) та форми представлення результатів.

Практичне заняття №16

Тема 10. Методи психодіагностики пам'яті і мнемічних властивостей

План

1. Пізнавальні, або когнітивні процеси: пам'ять, увага, мислення.
2. Комплексне дослідження пізнавальних процесів.
3. Довільне і мимовільне запам'ятовування.
4. Тестовий матеріал для діагностики пізнавальних процесів.

Питання для самоконтролю

1. Дослідження наочно-дієвого і наочно-образного мислення.
2. Дослідження вербального і асоціативного мислення.
3. Дослідження оперативної, наочно-образної і вербально-логічної пам'яті.
4. Дослідження показників уваги: обсягу, стійкості, концентрації, переключення, розподілу.
5. Діагностики уяви і творчих здібностей.

Завдання для письмового опрацювання

1. **Практична частина:** робота з методиками
  - «Визначення домінуючого типу запам'ятовування ;
  - Методика дослідження обсягу словесно-логічної пам'яті ;
  - Методика вивчення короткотривалої оперативної пам'яті ;
  - Методика дослідження довготривалої пам'яті ;
  - Методика дослідження логічної та механічної пам'яті ;
  - Методика «Піктограма» (О.Р. Лурія);
2. Сформулюйте діагностичну батарею для оцінки продуктивності мнемічної діяльності. Обґрунтуйте використання методик.
3. Підготувати комплекс психогімнастичних вправ для тренування пам'яті.

Теми рефератів

1. Специфіка вікових змін пізнавальних процесів упродовж онтогенезу людини.
2. Завдання і функції шкільної психодіагностики психічних пізнавальних процесів.

Практичне заняття №17

Тема 11. Психодіагностика інтелекту

План

1. Уявлення про інтелект та призначення тестів інтелекту.
2. Теорії інтелекту та підходи до його діагностики.
3. Структура і функції інтелекту.
4. Тести інтелекту та особливості їх використання.
5. Обмеження тестів інтелекту, помилки їх інтерпретації.

Питання для самоконтролю

1. Що таке інтелект?
2. Концепція генерального фактору інтелекту.
3. Які вікові норми у вимірюванні інтелекту.
4. Співвідношення понять «розумовий розвиток» і «інтелект».
5. Поняття «інтелект».
6. Поняття «IQ».
7. Будова інтелекту за Г. Айзенком і Дж. Гілфордом.
8. Діагностика інтелекту.

Теми рефератів

1. Перші тести вимірювання інтелекту (Дж. Кеттел, А.Біне).
2. Концепція інтелекту Спірмена
3. Еволюція і напрями розробки тестів інтелекту.
4. Проблеми тестування інтелекту дорослих
5. Структура інтелекту по Р. Амтхауера
6. Відносна залежність у вимірюванні інтелекту та творчих здібностей людини.

Практичне заняття №18

Тема 11. Психодіагностика інтелекту

План

1. Вербальні та невербальні шкали інтелекту.
2. Тести Айзенка, Равена, Векслера, Амтхауера.
3. Похибки у вимірюванні інтелекту.

Література

Бурлачук Л.Ф. Словар-справочник по психодіагностике / Л.Ф. Бурлачук, С.М. Морозов. – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 528 с.

Задачи и методы профессиональной психодиагностики / под ред. Ю.В. Войтко, Ю.З. Гильбуха. – К.: Вища школа, 1981. – 94 с.

Моргун В.Ф. Основи психологічної діагностики: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.Ф. Моргун, І.Г. Тітов. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2009. – 464 с.

Психологическая диагностика: учебник для вузов / под. ред. М.К. Акимовой, К.М. Гуревича. – СПб.: Питер, 2008.

Филимоненко Ю. Руководство к методике исследования интеллекта у детей Д. Векслера. Адаптированный вариант / Ю. Филимоненко, В. Тимофеев. – СПб, 1993. – 528 с

Питання для самоконтролю

1. Відмінність понять «інтелект» і «розумовий розвиток».
2. Які методологічні основи і принципи діагностики інтелекту.
3. В чому полягає відмінність тест Векслера для дорослих і дітей.
4. Тест структури інтелекту Амтхауера. Надати характеристику діагностичних шкал.
5. Характеристика шкал матриці Равена.
6. Характеристика методик діагностики розумового розвитку (Шкільний тест розумового розвитку – ШТРР; Шкала розумового розвитку Біне-Сімона).
7. Тест «Прогресивні матриці Дж. Равена», його субтестова структура.
8. «Тест інтелекту» Д. Векслера, його субтестова структура і галузь застосування.
9. «Тест структури інтелекту» Р. Амтхауера, його субтестова структура.
10. «Культурно-вільний тест» Р. Кеттелла і його субтестова структура.

Практична частина

Проведіть з одним досліджуваним або групою тест-завдання (наприклад, який-небудь тест інтелекту Айзенка, Р. Амтхауера, Д. Векслера), обробіть результати, сформулюйте психологічний діагноз, складіть рекомендації. Зробіть протокол психодіагностичного обстеження.

Практичне заняття №19

Тема 11. Психодіагностика інтелекту

План

1. Емоційний інтелект. Сучасні теоретичні дослідження емоційного інтелекту
2. Моделі і структури емоційного інтелекту.
3. Тести для діагностування емоційного інтелекту.
4. Соціальний інтелект.

Література

1. Социальный и эмоциональный интеллект: От процессов к измерениям /Под ред. Д. Люсина, Д. Ушакова. – КогитоЦентр, 2009. – 351 с.

2. Татьянчиков А.О. Розумові операції в контексті адаптації учнів до навчання в основній школі: методичні рекомендації педагогічним працівникам загальноосвітніх шкіл та практичним психологам / А.О. Татьянчиков [науково-методичний посібник]. - Слов'янськ : Видавництво Б. І. Маторіна, 2015. - 114 с.

Питання ля самоконтролю

1. Що означає емоційний інтелект?
2. Які моделі емоційного інтелекту Вам відомі?
3. Надайте аналіз сучасних досліджень емоційного інтелекту
- 4.Надати характеристику тестів для діагностування емоційного інтелекту.
5. Соціальний інтелект. Теоретичні моделі.
6. Характеристика тестів для діагностування соціального інтелекту.

Завдання для письмового опрацювання

1. Проаналізувати мультиціночний опитувальник емоційної компетентності (Emotional Competence Inventory) Д. Гоулмена і Р. Бояциса, Методику діагностики емоційного інтелекту (MEI) М.А. Манойлової.

Практична частина

Проведіть з тести діагностики емоційного інтелекту «ЕмІн» Д.В. Люсіна та «Емоційний інтелект» М. Холла. Обробити результати та інтерпретувати. Порівняти отримані результати в групі.

Теми рефератів

1. Емоційний інтелект: концепції та методики діагностики.
2. Соціальний інтелект: характеристика та методики діагностики.
3. Формування навичок усвідомлення емоцій та основних засобів їх розвитку.

Практичне заняття №20

Тема 12. Психодіагностика мислення

План

1. Поняття про мислення.
2. Мисленеві процеси та операції.
3. Види та форми мислення.
4. Індивідуальні відмінності в мисленні людини.
5. Інтелект людини за Р. Мейлі.

Література:

1. Татяничков А.О. Особливості розумових операцій учнів на етапі адаптації до основної школи / А.О. Татяничков// Наука і освіта : науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України. -Одеса, 2012. - Вип. CVX. - С. 210-213.
2. Татяничков А.О. Розумові операції в контексті адаптації учнів до навчання в основній школі: методичні рекомендації педагогічним працівникам загальноосвітніх шкіл та практичним психологам / А.О. Татяничков [науково-методичний посібник]. - Слов'янськ : Видавництво Б. І. Маторіна, 2015. - 114 с.

Питання для самоконтролю

Робота з методиками: Методика «Тип мислення»;

- Дослідження впливу установки на спосіб розв'язання задач ;
- Дослідження рефлексивності мислення;
- Дослідження аналітичності мислення;
- Методики «Складні аналогії» та «Прості аналогії» ;
- Методика «Виділення суттєвих ознак».

Теми рефератів

1. Індивідуально-типологічні особливості мислення.
2. Інтелект, інтелектуальні здібності та мислення.

Практичне заняття №21

Тема 12. Психодіагностика мислення

План

1. Мислення як пізнавальний процес. Його загальна характеристика та зв'язок з іншими психічними процесами.

2 Операції мислення та їх характеристика

Практична частина

1. Провести дослідження аналітичності мислення «Четвертий зайвий», «Виключення понять», «Виявлення загальних ознак»; методика «Логічні закономірності» Ліпмана).

2. Провести діагностика логічності мислення «Складні аналогії», «Логіко-кількісні відношення», «Глумачення прислів'я».

3. Провести дослідження визначення лабільності-ригідності мислення (методика словесного лабіринту; методика «Інтелектуальна лабільність»)

4. Провести дослідження рефлексивності мислення.

Теми рефератів

1. Умови розвитку творчого мислення.

2. Основні напрямки та критерії розвитку мислення.

Практичне заняття №22

Тема 13. Психодіагностика міжособистісних відносин

План

1. Соціально-психологічна діагностика.

2. Діагностика внутрішньо-сімейних стосунків.

3. Психолого-педагогічна діагностика у дошкільному закладі та школі.

4. Діагностика міжособистісних відносин. Соціометричний тест Дж. Морено.

5. Міжособистісні конфлікти як об'єкт психодіагностики.

Основні поняття: міжособистісні стосунки, соціометрія, референтометрія.

Література

1. Фетискин Н. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. Фетискин, В. Козлов, Г. Мануйлов. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 490 с.

2. Татьяначиков А.О. Психолого-педагогічне вивчення особливостей соціалізації учнів з інтелектуальними порушеннями на

стадії адаптації в умовах спеціальної школи/ А.О. Татяничков, І.В. Татяничкова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції ["Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні"], (Львів, 22-23 лютого 2019 р.). - Львів : ГО "Львівська педагогічна спільнота", 2019. - Ч. 1. - С. 44-47.

Питання для самоконтролю

1. Міжособистісні стосунки як об'єкт психодіагностики.
2. Методи та методики психодіагностики міжособистісних стосунків.
3. Діагностика проблем сімейного спілкування.

Практична частина

1. Робота з методиками: Соціометричний тест Дж. Морено, Референтометрія, тест Т. Лірі, методика Р. Жилия.

Теми рефератів

1. Методики спостереження та експертної оцінки в практиці психодіагностики міжособистісних стосунків.
2. Проективні методики в практиці психодіагностики міжособистісних стосунків.

Практичне заняття №23

Тема 13. Психодіагностика міжособистісних відносин

План

1. Спілкування і його функції (за Б.Ф.Ломовим).
2. Структура спілкування.
3. Модель комунікативного процесу (за Лассуелом).
4. Види спілкування.

Література

1. Альманах психологических тестов (психология личности). - М., 1996.
2. Битянова М.Р., Азарова Т.В., Афанасьева Е.И., Васильева Н.Л. Работа психолога в начальной школе. - М., 1998.
3. Лучшие психологические тесты./ Под ред. А.Ф.Кудряшова и др. - Петрозаводск. - 1992.
4. Практическая психодиагностика (методики и тесты). / Ред.-сост. Д.Я.Райгородский. - Самара, 1998
5. Цільмак О.М. Психодіагностика та психокорекція міжособистісних та внутрішньоособистісних конфліктів Новейшие психологические технологии: диагностика, консультирование,

психокоррекція, немедицинська психотерапія: підручник / за заг.ред. С.Д. Максименка, В.Є. Луньова.– К.: Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАП України. Monreal: Accent Graphics Communications. 2015. С. 205-219

6. Энциклопедия психологических тестов для детей. - М., 1998.

Питання для самоконтролю

1. Вербальні і невербальні засоби спілкування.
2. Міжособистісні стосунки в родині.
3. Дитячо-батьківські стосунки.
4. Психодіагностичні принципи діагностичної роботи з сім'єю.
5. Особливості психодіагностики подружніх відносин.
6. Особливості психодіагностики дитячо-батьківських відносин.
7. Основні проблеми, з якими спеціаліст стикається в процесі психодіагностики дітей.
8. Основні проблеми, з якими спеціаліст стикається в процесі психодіагностики батьків.

Практична частина

1. Провести методика PARI (Є.Шефер і Р.Белл) (сімейні відносини) та «Задоволеність шлюбом». Обробити та інтерпретувати результати.

2. Провести методика діагностики батьківського відношення (А.Я.Варга і В.В.Столін). Обробити та інтерпретувати результати.

Теми рефератів

1. Робота психолога в групах дітей дошкільного і молодшого шкільного віку (особливості діагностики міжособистісних відносин).

2. Фактори, від яких залежить вибір психодіагностичних методик при діагностиці подружніх відносин.

3. Застосування проєктивних методів з метою психодіагностики подружніх відносин.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Психодіагностика як наука.
2. Основні завдання психодіагностики.
3. Зв'язок психодіагностики з іншими науками.
4. Передумови виникнення психодіагностики як науки.
5. Основні історичні етапи становлення психодіагностики.
6. Зарубіжна та вітчизняна психодіагностика в ХХ столітті, основні етапи.
7. Психодіагностичний метод та діагностичні підходи.
8. Тест як основний інструмент психодіагностики. Види психологічних тестів.
9. Психологічний діагноз як явище та як процес.
10. Характеристика симптоматичного, типологічного, етіологічного діагнозів.
11. Особливості та етапи психодіагностичного процесу.
12. Стандартизований (статистичний) та нестандартизований (клінічний) підходи в психодіагностуванні.
13. Етика психодіагностичного обстеження.
14. Проблема вимірювання у психодіагностиці.
15. Формування репрезентативної вибірки.
16. Надійність тестів, її обчислення.
17. Валідність тестів, особливості її визначення і перевірки.
18. Стандартизація і норми тестових показників.
19. Психодіагностичне обстеження.
20. Психодіагностична бесіда.
21. Психодіагностичне інтерв'ю.
22. Поняття особистісного опитувальника. Класифікація особистісних опитувальників.
23. Проблеми використання особистісних опитувальників.
24. Види завдань особистісних опитувальників.
25. Вимоги до конструювання особистісних опитувальників.
26. Проблема достовірності особистісних опитувальників.
27. Особистісні опитувальники та теорії особистості.
28. Поняття Q, L, T – даних в особистісних опитувальниках.
29. Установки на відповіді в особистісних опитувальниках.
30. 16-факторний опитувальник Р.Б. Кеттла: діагностичне призначання та будова опитувальника.

31. 16-факторний опитувальник Р.Б. Кеттела: процедура проведення, обробки та інтерпретації результатів дослідження.
32. 16-факторний опитувальник Р.Б. Кеттела: характеристика факторів першого порядку.
33. 16-факторний опитувальник Р.Б. Кеттела: характеристика факторів другого порядку.
34. Модифікації 16-факторного опитувальника Р.Б. Кеттела.
35. Історія створення опитувальника ММРІ.
36. Загальна характеристика опитувальника ММРІ.
37. Модифікації опитувальника ММРІ.
38. Стандартизований багатофакторний метод дослідження особистості СМІЛ (Л.Н. Собчик).
39. Особистісні опитувальники Г.Ю. Айзенка для дорослих (EPQ, EPI, MPI). Діагностика емоційних станів особистості.
40. Опитувальник САН. Діагностика емоційної спрямованості особистості.
41. Фрайбургський особистісний опитувальник
42. Діагностика темпераменту особистості.
43. Діагностика характеру особистості.
44. Діагностика самооцінки та рівня домагань особистості.
45. Методи діагностики індивідуальної свідомості та самосвідомості.
46. Метод «репертуарних решіток» Дж. Келлі.
47. Діагностика мотиваційної сфери особистості.
48. Особливості психодіагностики мотивації в різних сферах суспільного життя.
49. Особливості діагностики дезадаптивних станів.
50. Діагностика тривожності особистості.
51. Діагностика агресивності особистості.
52. Діагностика агресивності за допомогою тесту руки Е. Вагнера.
53. Загальна характеристика проєктивних методів діагностики. Їх недоліки та переваги.
54. Класифікація проєктивних методів.
55. Обробка даних та інтерпретація результатів проєктивних методик.
56. Рисуночні і вербальні проєктивні тести.

57. Метод незакінчених речень.
58. Поняття інтелекту. Основні теорії інтелекту.
59. Основні індивідуальні відмінності інтелекту.
60. Інтелект і спадковість, інтелект та соціокультурне середовища.
61. Основні методи діагностики інтелекту особистості. Коефіцієнт інтелекту. Вербальні та невербальні шкали інтелекту.
62. Тест інтелекту Айзенка.
63. Тест інтелекту Амтхауера.
64. Тест інтелекту Векслера.
65. Прогресивні матриці Равена.
66. Обмеження тестів інтелекту, помилки їх інтерпретації.
67. Емоційний інтелект. Сучасні теоретичні дослідження емоційного інтелекту.
68. Соціальний інтелект та його діагностика.
69. Методи діагностики мислення та розумових операцій.
70. Методи діагностики пам'яті.
71. Методи діагностики уваги.
72. Соціально-психологічна діагностика.
73. Діагностика внутрішньо-сімейних стосунків.
74. Психолого-педагогічна діагностика у дошкільному закладі та школі.
75. Діагностика міжособистісних відносин. Соціометричний тест Дж. Морено.

ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня засвоєння студентом вивченої теми. При поточному контролі оцінці підлягають: рівень теоретичних знань та вміння працювати з науковою літературою, знання матеріалу, продемонстрованого у виконаних завданнях самостійної роботи; активність та систематичність роботи на заняттях; результати виконання домашніх завдань, тестів, експрес-опитувань, доповідей, рефератів тощо.

Форми проведення поточного контролю: усне опитування студентів, розв'язування практичних завдань, тестові завдання, доповіді, реферати.

Проміжний контроль проводиться після вивчення відповідних тем або блоку тем з метою з'ясування ступеню засвоєності студентами відповідного об'єму опрацьованого та вивченого матеріалу та подальшої оцінки рівня отриманих знань. Форми проведення проміжного контролю: контрольна робота, тестове опитування, співбесіда (усне спілкування).

Підсумковий контроль здійснюється у формі іспиту.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль аудиторної та самостійної роботи студентів на практичних заняттях:

Відмінно – студент демонструє ретельну підготовку до практичного заняття, надає правильну розгорнуту та обґрунтовану відповідь на поставлене запитання, при підготовці використовує декілька джерел інформації, безпомилково виконує практичні завдання. Бере активну участь в занятті, доповнює відповіді інших студентів, задає доречні запитання, проявляє навчальну та пізнавальну активність;

Добре – студент демонструє якісну підготовку до практичного заняття, впевнено відповідає на поставлене питання, при відповіді може допускати незначні помилки, практичні завдання виконує з незначними помилками або неповністю, намагається проявляти активність, доповнювати відповіді інших студентів.

Задовільно – студент демонструє підготовку до практичного заняття на задовільному рівні, не може відповісти або відповідає з суттєвими помилками на частину поставлених запитань, при підготовці до заняття використовує одне джерело інформації (переважно Інтернет), погано орієнтується у темі, не виконує практичні завдання або виконує з грубими помилками, не проявляє активності на занятті.

Не задовільно – студент не готується до заняття, не може відповісти на більшу частину поставлених питань, не виконує практичне завдання, не проявляє активності під час заняття або займається сторонніми справами.

Індивідуальні науково-дослідні заняття:

Відмінно – завдання виконано на високому рівні, з урахуванням усіх вимог, з опорою на різні джерела інформації, з творчим підходом, містить нешаблонні фрази, розгорнуте, цікаве, відрізняється власними роздумами, креативним оформленням, висновками, студент вільно орієнтується в змісті завдання, може його презентувати та пояснити виконання;

Добре – завдання виконано на якісному рівні, проте містить одиничні логічні помилки, не в повній мірі відповідає вимогам, без помітного творчого підходу, оформлення, з обмеженими власними роздумами та висновками, студент в цілому добре орієнтується в змісті завдання, може його презентувати та пояснити виконання, припускаючись незначних помилок;

Задовільно – завдання виконано формально, стандартними книжковими фразами, за зразком з інформаційних джерел без власного перероблення та творчого підходу, частково відповідає поставленим вимогам, є малим за об'ємом, містить логічні помилки, без власних роздумів та висновків, не містить будь-якого оформлення, студент погано орієнтується в змісті завдання, не може пояснити його певні частини;

Не задовільно – завдання не виконано, або виконано з чисельними грубими помилками, не відповідає поставленим вимогам, повністю списане з інформаційного джерела (здебільшого з Інтернету), студент не володіє змістом завдання, не може пояснити його виконання.

Підсумковий контроль на іспиті:

Відмінно – повна вірна відповідь на всі основні (три) та додаткові питання;

Добре – повна вірна відповідь на 2 основні питання, неповна або не зовсім вірна відповідь на одне з основних питань та (або) додаткові питання;

Задовільно – повна вірна відповідь на 1 основне питання за умови неповної або не зовсім вірної відповіді на одне з основних питань та (або) додаткові питання, чи відсутність відповіді на одне з основних питань;

Не задовільно – відповідь відсутня або відповідь є помилковою на два або три основні питання.

Оцінка з національної шкали переводиться у 100-бальну та шкалу ECTS у відповідності до результатів навчальної успішності студента протягом семестру.

Пункт оцінки	% підсумкової оцінки або максимальна оцінка в балах	Групове чи індивідуальне оцінювання
Поточний контроль, разом, у т.ч.:	50	
<ul style="list-style-type: none"> усне та письмове опитування на практичних заняттях, доповіді та повідомлення 	30	Групове та індивідуальне
<ul style="list-style-type: none"> виконання індивідуальних завдань 	20	Індивідуальне
Підсумковий контроль (іспит), разом, у т.ч.:	50	
Разом за дисципліну	100	

ШКАЛА ЗА ECTS

Сума балів	Оцінка за 7-бальною шкалою	Оцінка за 4-бальною шкалою	
		екзамен	залік
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно	не зараховано
1-34	F		

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Основна:

1. Айламазян А.М. Метод беседы в психологии.–М.: Смысл, 2011.–222 с
2. Белый Б. И. Тест Роршаха. Практика и теория.–С.Пб.: Дорваль, 2013.–200 с.
3. Березин Ф.Б., Мирошников М.П., Рожанец Р.В. Методика многостороннего исследования личности. –К.: Педагогика. –176 с.
4. Бурлачук Л.Ф. Введение в проективную психологию.–К.: Ника-Центр, 2014. –128с
5. Бурлачук Л. Ф.Психодиагностика. –Спб.: Питер, 2012. – 352 с.
6. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психологической диагностке. Киев: Наукова думка, 2014. –200 с.
7. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика. Навч. посіб для вузів . –К.: Ельга Ніка-Центр. –2004. –400 с.
8. Клайн. П. Справочное руководство по конструированию тестов. – Киев, 2000.
9. Лактионов А.Н., Луценко Е.Л. Основы психодиагностики, психометрии и тестологии. – Х.: ХНУ им. Каразина, 2019.
10. Луценко О.Л. Практичні роботи з психодіагностики. – Х.: ХНУ ім. Каразіна, 2018.
11. 11.Морозов О.М. Психологія особистості : оперативна аудіовізуальна діагностика : навч. посібник. - К.: Вид. Паливода А.В., 2018- 328 с.
12. 12.Немов Р. С. Психология: Учеб. для высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. –Кн.3: Психодиагностика.–М.: ВЛАДОС, 2003.
13. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие /Ред.-сост. Д. Я. Райгородский. – Самара: Издат. Дом «БАХРАМ-М», 2000. –672 с

14. Психологическая диагностика: Учебник для вузов / Под ред. М.К. Акимовой, К.М. Гуревича. – СПб.: Питер, 2008.
15. Самошкіна Л. М. Психодіагностика: Навч. наоч. посіб. з мультимедійним курсом /Під ред.чл.-кор. АПН України, професора Е. Л. Носенко. –Д.: Вид-во ДНУ, 2018. –448 с.
16. Самошкіна Л. М., Сідих О.А. Плани семінарсько-практичних занять та завдання для самостійної роботи з курсу «психодіагностика». –Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2001. –20 с.
17. Скребець В.О. Основи психодіагностики: Навч. Посіб./В.О. Скребець. –4-е вид. –К.: Слово, 2007. –192 с.
18. Терлецька Л. Г. Основи психодіагностики. Навчальний посібник. –К.:Главник, 2016. –144 с.
19. Франсела Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности. –М.: Прогресс, 1987. –95 с.

Допоміжна:

1. Барабанщиков Т.А., Рыжкова А.Н. Психологические методики изучения личности: Практикум / Под ред. проф. А.Ф.Ануфриева. – М.: Ось-89, 2007.
2. Бедан В.Б. Схильність до переживання самотності: компонентний склад показників. Проблема сучасної психології особистості: зб. мат. наук-практ. конф. молодих вчених та студентів (м. Одеса, 17-18 травня 2018 р.). Одеса: ВМВ, 2018. С. 204-209.
3. Бедан В.Б. Функціональна спрямованість переживання самотності. О.П. Саннікова, В.Б. Бедан. Проблема сучасної психології особистості: зб. матеріалів наук.-практ. конф. молодих учених та студентів (м. Одеса, 25-26 травня 2017 р.). Одеса: ВМВ, 2017. С. 177-184. (застосування контент-аналізу як одного з етапів створення психодіагностичного інструментарію)
4. Бедан В.Б., Опитувальник часової перспективи Зімбардо: результати валідації російської версії на російськомовних українцях та перегляду ключів української версії / В.Б. Бедан, О. М. Сенік, В. В. Абрамов, М. С Гречкосій. та ін. / Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Т.6. Випуск 37-1. Видавець Гнозис,

2017. С. 428-449. <http://dsr.univ.kiev.ua/pub/publish/2469/>
5. Комплекс психодіагностичних методик оцінки переживання самотності. Методика «Самооцінка стану переживання самотності», процедура «Експрес-діагностика переживання самотності за допомогою дименціональних шкал», методика «Функціональна спрямованість переживання самотності». О.П. Саннікова, В.Б. Бедан. № 76766; опубл. 09.02.2018 р. 73 с. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / В.Д.Балин, В.К.Гайда, В.К.Гербачевский и др. Под общей ред. А.А.Крылова, С.А.Маничева. – СПб.: Питер, 2006.
  6. Практикум по психодиагностике: основы дифференциальной психометрии / Сост. А.Н. Большакова. – Х.: ХГАК, 2017.
  7. Психодиагностика и психокоррекция / Под ред. А.А.Александрова. – СПб.: Питер, 2008.
  8. Психологическая диагностика: проблемы и исследования /Под ред. К. М. Гуревича. –М.: Педагогика, 1981. –232 с.
  9. Романова Е.С., Потемкина О.Ф. Графические методы в психологической диагностике.–М.: Дидакт, 2002.–256 с.
  10. Саннікова О.П., Бедан В.Б., Гусак Л. Презентація інструменту оцінки схильності особистості до переживання самотності / О.П. Саннікова, В.Б. Бедан, Л. Гусак. Наука і освіта. 2018. №5. 5-11. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2018-5-1>
https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2018/5_6_2018/1.pdf
  11. Собчик Л.Н. Психология индивидуальности. Теория и практика психодиагностики / Л.Н. Собчик. – СПб.: Речь, 2003. – 622 с.
  12. Татяничков А.О. Бедан В.Б. Психодіагностика: навчально-методичні рекомендації (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра факультету психології, політології та соціології) ; кафедра психології НУ «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2021. – 38 с.
  13. Татяничков А.О. Характеристика психодіагностичного інструментарію вивчення особливостей адаптації учнів до навчання в основній школі / А.О. Татяничков // Від науки - до практики : науково-методичний альманах. - / За заг. ред. проф. І. В. Татяничкової. - Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2018. - Вип. 3. -

- С. 79-86.
14. Тат'янчиков А.О. Емпіричне дослідження адаптації підлітків до навчальної діяльності / А.О. Тат'янчиков // Науковий вісник Херсонського державного університету, 2019. - Вип. 1. - С. 193-198.
  15. Тат'янчиков А.О. Особливості адаптації молодших підлітків до навчання в основній школі / А.О. Тат'янчиков // Вісник Інституту розвитку дитини : збірник наукових праць - Вип. 27. - 2013 р. - С. 163-169. - (Філософія. Педагогіка. Психологія). (Фахове видання)
  16. Тат'янчиков А.О. Особливості розумових операцій учнів на етапі адаптації до основної школи / А.О. Тат'янчиков// Наука і освіта : науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України. -Одеса, 2012. - Вип. CVX. - С. 210-213.
  17. Тат'янчиков А.О. Психодіагностичний інструментарій вивчення особливостей адаптації підлітків до навчання в основній школі в умовах інклюзивної освіти / А.О. Тат'янчиков // Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами : збірник наукових праць. - Слов'янськ, 2016. - Вип. 6. - С. 225-230.
  18. Тат'янчиков А.О. Психолого-педагогічне вивчення особливостей соціалізації учнів з інтелектуальними порушеннями на стадії адаптації в умовах спеціальної школи/ А.О. Тат'янчиков, І.В. Тат'янчикова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції ["Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні"], (Львів, 22-23 лютого 2019 р.). - Львів : ГО "Львівська педагогічна спільнота", 2019. - Ч. 1. - С. 44-47.
  19. Тат'янчиков А.О. Розумові операції в контексті адаптації учнів до навчання в основній школі: методичні рекомендації педагогічним працівникам загальноосвітніх шкіл та практичним психологам / А.О. Тат'янчиков [науково-методичний посібник]. - Слов'янськ : Видавництво Б. І. Маторіна, 2015. - 114 с.
  20. Тест-опитувальник «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності (ДИСПС)». О.П. Саннікова, В.Б. Бедан. № 76765; опубл. 09.02.2018 р. 62 с.
  21. Цільмак О.М. Психодіагностика та психокорекція міжособистісних та внутрішньоособистісних конфліктів Новейшие психологические технологии: диагностика, консультирование, психокоррекция, немедицинская психотерапия: підручник / за заг.ред. С.Д. Максименка, В.Є. Луньова.– К.: Інститут психології ім. Г.С. Костюка

- НАП України. Monreal: Accent Graphics Communications. 2015. С. 205-219 URL: <https://fdotadotr.files.wordpress.com/2016/09/3-d180d0b0d0b7d0b4d0b5d0bb-d18>
22. Шмелев А.Г. Психодиагностика личностных черт. – СПб.: Речь, 2002.
23. Kellerman H., Burry A. Handbook of Psychodiagnostic Testing. Analysis of Personality in the Psychological Report. Fourth Edition. New York : Springer, 2013. 199 p.

Навчальне видання

Андрій Олександрович Татяничков
Вікторія Борисівна Бедан

ПСИХОДІАГНОСТИКА

Навчально-методичні рекомендації
(для студентів факультету психології,
політології та соціології)

Українською мовою

Підписано до друку 00.00.2020. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Cambria. Цифровий друк. Умовн. друк. арк. 1,9. Тираж 50
прим. Замовлення № 1810-20

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс» (Свідоцтво суб'єкта
видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02). Україна, м. Одеса,
65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777591 e-mail: fenix-
izd@ukr.net